

Goedenavond dames en heren, jongens en meisjes,

Vandaag op 4 mei herdenken we de Nederlandse slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog en de gevallen in oorlogssituaties en vredesmissies sindsdien. Het is mij een eer u hier te mogen toespreken op deze speciale en symbolische plek, bij dit vrijheidsbeeld en het boek van de namen. Immers, al voor de oprichting van deze monumenten was dit een plek van verzet.

Heemstedenaren legden hier uit protest bloemen neer bij het toenmalige monument, dat opgericht was ter gelegenheid van het 40-jarig jubileum van Wilhelmina. Dit tot grote irritatie van de bezetter. De Duitsers hebben het monument uit ergernis dan ook vernietigd.

Op deze bijzondere plaats delen we ervaringen uit oorlogen en conflicten. We gedenken de grote hoeveelheid slachtoffers van deze conflicten en hen die hun leven voor onze vrijheid in de waagschaal hebben gesteld. Dagelijks besef ik dat we onze democratie, grondrechten en rechtstaat mede aan hen te danken hebben.

Door de verhalen uit die tijd na te vertellen, door te vertellen, houden we het besef levend dat oorlog en conflicten koste wat het kost voorkomen moeten worden. Dat daarvoor tolerantie, begrip, respect en moed nodig is. Dat we ons daarvoor dagelijks moeten inzetten. Dat besef geeft immers het vermogen tot relativering.

Daarom vertel ik u vandaag het verhaal van Annemieke.

Het is 1941. Annemieke woont in Malang, Nederlands-Indië. Haar ouders reisden jaren eerder als pasgetrouwd stel per boot naar Indië. Batavia is het beloofde land voor het jonge Nederlandse stel; daar gaan ze een glorieuze toekomst tegemoet. Annemiekes vader heeft een goede functie bij Philips in Jakarta. Ze wonen in een prachtig groot huis, in een heerlijk klimaat en genieten aanzien bij de lokale bevolking. Ze krijgen al snel 3 kinderen. Annemieke is de oudste dochter. Haar moeder is verpleegster en zorgt voor de kinderen, samen met de babu en de kokkie die ze in dienst hebben. Nederlands-Indië is voor expats bijna een paradijs te noemen. Het leven is goed.

In 1942 verandert het leven van het gezin voorgoed. Japanse troepen landen op verschillende delen van Nederlands-Indië en de Nederlandse kolonie wordt

door de Japanners ingenomen. De Tweede Wereldoorlog heeft ook Annemiekes gezin bereikt. Niet lang na de invasie worden de Europeanen krijgsgevangenen genomen en in kampen gestopt, eerst burgerkampen en later onder het gezag van de Jappen, zoals ze werden genoemd. De dan 3 jaar oude Annemieke wordt met haar moeder, broer en zusje afgevoerd naar het Tjidengkamp. Ze worden aan hun lot overgelaten in wat later één van de gruwelijkste kampen op Batavia zal blijken te zijn.

Er volgen vreselijke jaren. De bewoners van het kamp moeten al hun bezittingen afstaan aan de wrede bezetters. Twee keer per dag moeten ze aantreden voor het appel om geteld te worden. Ze moeten uit respect voor de Jappen lang voorovergebogen stilstaan in de hete zon. Soms langer dan nodig; voor straf. Verzwakt door de honger en de erbarmelijke omstandigheden wordt overleven in het kamp na verloop van tijd voor vele kampbewoners een steeds grotere opgave.

Ook voor Annemiekes moeder is het kamp zwaar. Haar kleine kinderen zijn nu geheel afhankelijk van haar. Een zware verantwoordelijkheid omdat er steeds minder eten is en in de loop der jaren steeds meer mensen op een steeds kleiner oppervlakte worden gepropt. Echt goed voor Annemieke zorgen werd steeds moeilijker.

Annemiekes vader zit in een ander kamp, een mannenkamp. Het lukt hem een enkele keer om zijn echtgenote stiekem te bezoeken. Locatie: een kast die aan de rand van het vrouwenkamp staat. Tijdens zo'n geheime ontmoeting moet Annemieke als oudste dochter op de uitkijk staan. Ze moet in de omgeving van de kast lief gaan spelen en als de Jap eraan komt waarschuwen door te gaan zingen.

Ze is dan 5 jaar oud.

Vanaf april 1944 stond het kamp onder commando van kapitein Sonei, die verantwoordelijk was voor veel gruweldaden en moorden in het kamp. Na de oorlog is hij daarvoor ter dood veroordeeld.

In 1945 wordt Batavia bevrijd en keert Annemieke met haar familie per boot terug naar Amsterdam.

Annemieke gaat studeren, trouwt in 1962 en krijgt zelf 3 dochters. Zij ervaren in hun vroege jeugd al dat hun moeder de oorlog met zich meedraagt, in de manier waarop zij omgaat met eten, dat ze niets weg kan gooien, dat ze iedereen bij elkaar wil houden, maar eigenlijk niet weet hoe. Een auto van

Japane makelij wordt niet gekocht. Thuis blijft de oorlog onbesproken, het blijft een duister geheim in het gezin.... tot decennia later.

Dan brengt Annemieke de moed op om haar verhaal te vertellen. Ze reist ook af naar Japan om met Japane studenten haar ervaringen uit de oorlog te delen; verhalen die niet terug te vinden zijn in Japane geschiedenisboeken. Elk jaar zijn 4/5 mei en 15 augustus belangrijke data in haar gezin. Data waarop we allemaal herinneren, herdenken.

Dit kleine meisje Annemieke is mijn moeder.

Ze zou ook zomaar uw moeder of oma kunnen zijn. Ze zou ook een joods meisje of homoseksuele of gehandicapte jongen kunnen zijn, die de oorlog in Europa mee hebben gemaakt.

Ik vertel het verhaal van mijn moeder en ons gezin door. Om het besef levend te houden. Om in herinnering te brengen wat oorlog betekent en we een gezamenlijke verantwoordelijkheid dragen het leed dat gepaard gaat met oorlog te voorkomen. Dat het ook vandaag belangrijk is alert te blijven.

Zoals mensen in '40-'45 uit protest bloemen legden op deze plek, zo is er ook hier en nu behoefte aan gewone helden. Mensen die zich verwonderen over gebeurtenissen in de wereld, maar ook over gebeurtenissen in het dorp, de wijk of de straat. Gewone mensen die uit oprechtheid vragen stellen bij wat ze horen of meemaken. Die anderen aanspreken als intolerantie de kop opsteekt. Die moed, initiatief en leiderschap tonen als daarvoor aanleiding is, ook als voorbeeld voor anderen. Niet om de verhoudingen op scherp te zetten, maar om te begrijpen en te verbinden.

Want net zoals het verzet van toen, kent ook vandaag de dag verzet vele verschijningsvormen. Een gedeeld verhaal, een eenzame bloem bij een monument, een goed gesprek, een lied, een gebaar zet ons aan het denken. Daardoor ontstaan begrip en empathie voor een ander. Gemeenschapszin, gezamenlijke identiteit, zorgen voor elkaar, elkaar persoonlijk kennen is, zijn belangrijk om de conflicten die we vandaag herdenken te voorkomen.

Ik dank u voor uw aandacht.